

АНОТАЦІЯ

Дубиніна С.М. Формування векторів управління витратами виробництва промислових підприємств. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 (Економіка). – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2020.

Дисертаційна робота присвячена обґрунтуванню теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо удосконалення та формування напрямків управління витратами виробництва промислових підприємств.

У першому розділі «Сучасна економічна думка визначення теорії управління собівартістю» удосконалено визначення сутності поняття «витрати виробництва», «управління витратами виробництва», розширено функції управління витратами, доповнено класифікацію витрат.

На основі узагальнених підходів учених до визначення сутності поняття «витрати виробництва» було надано авторське визначення, як сукупність використаних у виробничому процесі матеріальних, трудових, техніко-технологічних, інформаційних та фінансових ресурсів для створення продукції, виконання робіт або надання послуг, які групуються згідно економічного змісту та за економічними елементами: собівартістю реалізованої продукції (послуг), виробничої собівартості, витрат пов'язаних з операційною діяльністю, фінансових витрат, інших витрат.

Акцентовано, що витрати виробництва на підприємстві – це основа управлінських рішень щодо обсягів виробництва, кадрової структури, ціноутворення, використання ресурсів підприємством, а головне – регулювання попиту та пропозиції на ринку. Запропоновано управління витратами виробництва розглядати з позиції управлінського обліку, а саме: як комплексний процес організації, планування витрат виробництва, який

направлений на контроль за їх використанням та пошук резервів їх мінімізації, базується на достовірній інформації, передбачає використання в процесі виробництва різних систем і методів обліку витрат, що направлено на забезпечення оперативного управлінського обліку на підприємстві.

Установлено, що для управління ефективністю діяльності підприємства необхідно чітко класифікувати витрати виробництва за напрямками: оцінки запасів та визначення фінансових результатів, прийняття рішень і контролю за їх виконанням, що направлено на формування вичерпних і невичерпних витрат з метою встановлення контролю за їх оптимізацією.

Функції управління витратами слід розглядати з урахуванням скалярних величин і векторів розвитку за ознаками, які передбачають взаємозв'язок між скалярними величинами з аналізу, обліку, контролю, калькулювання, координації, нормування та формування кошторису з векторами: мотивації, планування, організації, налаштування, прогнозування, що дозволяє формувати бюджет витрат виробництва й здійснювати стратегічне управління.

У другому розділі «Сучасний стан формування собівартості на промислових підприємствах» проведено аналіз стану формування собівартості продукції промислових підприємств, здійснено оцінку впливу маржинальної собівартості на ефективність виробництва, виявлено залежність собівартості продукції від виробництва інноваційної продукції та їх вплив на показники ділової активності, управління витратами виробництва на засадах удосконалення процесу виробництва та раціонального використання всіх наявних на підприємстві ресурсів.

Визначено, що на підприємствах ПрАТ «Запоріжжябразив», ПрАТ «Запоріжтрансформатор», ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод», ПАТ «Турбоатом», АТ «Мотор Січ», ПрАТ «Хорольський механічний завод», АТ «Дніпропетровський стрілочний завод» спостерігається зростання собівартості продукції. Відповідно до результатів проведеного дослідження було з'ясовано, що промислові підприємства машинобудування відчують

дефіцит обігових коштів, у результаті чого недостатньо коштів виділяється на модернізацію та оновлення основних засобів.

На основі маржинального аналізу показників діяльності промислових підприємств встановлено, що маржинальний прибуток значною мірою залежить від умовно-змінних накладних витрат, відповідно, операційного прибутку можна досягти за рахунок зниження енергомісткості продукції та скорочення ремонтних робіт.

Обґрунтовано, що одним із факторів зниження витрат виробництва є виробництво інноваційної продукції.

Досліджено, що аналіз витрат за елементами є інструментом удосконалення організації управління витратами підприємств, який допомагає виявити головні чинники підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності. Відповідно, від аналізу елементів витрат залежить покращення рівня підприємства в конкурентоспроможності, його стійке функціонування та динамічний розвиток. При аналізі елементів витрат на промислових підприємствах виявлено тенденції до збільшення витрат, цьому сприяли такі фактори, як економічна нестабільність у країні, збільшення обсягів виробництва. Доведено, що використання аналізу за елементами витрат може вважатися досить ефективним лише в тому разі, коли він дає можливість не тільки виявляти відхилення від попереднього року, а й забезпечує активний пошук можливостей зниження цих витрат.

У третьому розділі «Вектори формування управління витратами промислових підприємств» удосконалено теоретико-науковий підхід до формування векторів управління витратами виробництва: удосконалено методичний підхід оцінювання результатів управління витратами, який базується на розрахунку інтегрального показника результативності; удосконалено методичний підхід до управління витратами інноваційного розвитку виробництва; удосконалено методичні підходи управління витратами шляхом розрахунку оптимального співвідношення та визначення кількості основних, допоміжних робітників з врахуванням мотиваційних

факторів виробництва; удосконалено методичний підхід до визначення залежності загальновиробничих витрат від зміни умовно-змінних і умовно-постійних витрат.

Доведено, що для покращення управління витратами рекомендовано використовувати удосконалений методичний підхід оцінювання результатів управління витратами. У межах цього підходу проводиться розрахунок інтегрального показника результативності, який враховує експертну оцінку вагомості групи фінансових, економічних, кадрових, технологічних показників. З метою подальшого стратегічного планування, що дозволить створити конкурентні переваги товару як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, визначається комплексна оцінка ефективності виробництва певного товару.

Обґрунтовано, що для подальшого інноваційного розвитку підприємства доцільним є здійснення прогнозування інноваційних витрат. Удосконалений методичний підхід до управління витратами, інноваційного розвитку виробництва реалізується шляхом врахування місць виникнення витрат на інновації, використання потужностей підприємства, змінних витрат, витрат на збут, що дозволяє визначити «вузькі» місця формування витрат виробництва, прогнозувати зростання інноваційних витрат.

З метою мінімізації витрат виробництва пропонується підприємству максимально використовувати виробничі потужності, шукати шляхи вивільнення неефективних працівників. Запропонований удосконалений методичний підхід управління витратами шляхом розрахунку оптимального співвідношення та визначення кількості основних, допоміжних робітників і службовців з урахуванням мотиваційних факторів виробництва дозволяє визначити вплив показників продуктивності праці на резерви зниження витрат на оплату праці.

Обґрунтовано, що удосконалений методичний підхід до визначення залежності загальновиробничих витрат від зміни умовно-змінних і умовно-постійних витрат, які передбачають врахування зміни загальноцехового

персоналу, виробничих потужностей, матеріальних витрат з ремонту та утримання цехів, дає можливість виявити зміни в структурі витрат, вчасно скоригувати виробничий процес та вдосконалити управління загальновиробничими витратами.

Вважаємо, що впровадження запропонованих рекомендацій і удосконалення управління витратами промислових підприємств сприятиме підвищенню ефективності реалізації всіх функцій управління ними.

Дисертаційна робота виконана згідно з тематикою науково-дослідних робіт економічного факультету Запорізького національного університету. Основні результати досліджень знайшли практичне використання в діяльності ПрАТ «Запоріжбразив», АТ «Мотор Січ», КП «Івченко Прогрес», АТ «Турбоатом», ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод», АТ «Дніпропетровський стрілочний завод», ДТЕК Трейдінг, Національній металургійній академії України, Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», а також є значущими для Запорізької області, що підтверджено Запорізькою торгово-промисловою палатою.

Ключові слова: витрати виробництва, управління витратами виробництва, ефективність, собівартість, формування собівартості, результативність, інноваційний розвиток, продуктивність праці, загальновиробничі витрати.

ANNOTATION

Dubynina S.M. Formation of vectors of production cost management at the industrial enterprises.– Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The thesis for the Degree of Doctor of Philosophy (PhD) in the specialty 051 (Economics). – Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, 2020.

The dissertation work is devoted to justification of theoretical and methodical bases and practical recommendations on the improvement and

formation of the management directions of the manufacture expenses at the industrial enterprises.

In the first section "Modern economic thought on the definition of the theory of cost management" the definition of the essence of the concepts "production costs" are "production cost management" is improved, the cost management functions are expanded as well as the classification of costs is supplemented.

Basing on the generalized approach of scientists to determine the essence of the concept of "production costs", the author has given her own definition as a complex of the material, labor, technical, technological, informational and financial resources used in the production process for the goods manufacture, works or services provision, which are grouped under the economic content and according to such economic elements as the cost of the products/services sold, production costs, costs related to operating activities, financial costs and other expenses.

It is proved that production costs at the enterprise are the basis of management decisions regarding the production volumes, personnel structure, pricing, use of resources by the enterprise, and most importantly - regulation of supply and demand on the market. It is proposed to consider the production cost management out of the perspective of management accounting, namely as a complex process of organization and planning of the production costs, which aims to monitor their usage and to search for reserves to minimize them, and which is based on the reliable information, involves the use in the production process various systems and methods of cost accounting, which is aimed at ensuring operational management accounting at the enterprise.

It is established that to manage the efficiency of the enterprise it is necessary to clearly classify production costs by areas: inventory assessment and determination of financial results, decision-making and control over their implementation, which aims to form comprehensive and inexhaustible costs to establish control over their optimization.

Cost management functions should be considered taking into account scalar quantities and vectors of development on the basis of the relationship between the scalar quantities for analysis, control, calculation, coordination, rationing and budgeting with vectors: motivation, planning, organization, settings, forecasting, that allows to form the budget of production costs and to carry out strategic management.

In the second section called "The current state of the cost formation at the industrial enterprises" the situation with the cost formation at the industrial enterprises is analyzed, the impact of marginal cost on the production efficiency is assessed, the dependence of the production cost on the production of innovative products and their impact on business activity production, cost management principles of improving the production process and rational use of all available resources at the enterprise are identified.

It is determined that there is an increase of the production cost at the following enterprises: PJSC "Zaporizhabrasiv", PJSC "Zaporizhtransformator", PJSC "Kryukiv Carriage Plant", JSC "Turboatom", JSC "Motor Sich", PJSC "Khorol Mechanical Plant" and JSC "Dnipropetrovsk Switchyard". According to the results of the study, it was found that industrial machine-building enterprises experience a shortage of working capital, as a result of which insufficient funds are allocated for the modernization and renewal of the fixed assets.

Based on the marginal analysis of industrial performance indicators, it is established that the marginal profit largely depends on conditionally variable overhead costs, respectively, operating profit can be achieved by reducing energy consumption and reducing repairs.

It is grounded that one of the factors reducing production costs is the production of innovative products.

It is discovered that the analysis of expenses on elements is the tool of the improvement of the organization of the enterprises expenses management, it helps to reveal the main factors of the efficiency of industrial and economic activity

increase. Respectively, the analysis of cost elements influence the improvement of the company's position in the competition fight, its stable operation and dynamic development. The analysis of the elements of costs at the industrial enterprises has revealed a tendency of the increased costs and which was facilitated by the factors such as economic instability in the country and increase of the production volumes. It is proved that the use of the analysis by cost elements can be considered quite effective only if it allows not only to detect deviations from the previous year, but also provides an active search for opportunities to reduce these costs.

In the third section called "The vectors of formation of cost management at the industrial enterprises" the theoretical and scientific approach to formation of the management vectors of production costs is improved, which includes: the methodical approach of estimation of results of management of expenses which is based on calculation of an integrated indicator of efficiency is improved; the methodical approach to management of expenses of innovative development of production is improved; methodological approaches to cost management by calculating the optimal ratio and determining the number of main, auxiliary workers, taking into account the motivational factors of production is improved; the methodological approach to determining the dependence of overhead costs on changes in conditionally variable and conditionally fixed costs is improved.

It is proved that to improve cost management, it is recommended to use an improved methodological approach to evaluating the results of cost management. Within the framework of this approach, an integrated performance indicator is calculated, which takes into account the expert assessment of the importance of a group of financial, economic, personnel, and technological indicators. In order to further strategic planning, which will create competitive advantages of the product in both domestic and foreign markets, a comprehensive assessment of the efficiency of production of a particular product.

It is substantiated that for further innovative development of the enterprise it is expedient to forecast innovative costs. Improved methodological approach to

cost management, innovative development of production is implemented by taking into account the inception location of cost of innovation, the use of enterprise capacity, variable costs, marketing costs, allows you to identify "bottlenecks" of production costs, predict the growth of innovation costs.

In order to minimize production costs, the enterprise should make maximum use of the production capacity, to find ways to release inefficient workers. The proposed methodological approach to cost management by calculating the optimal ratio and determining the number of main, auxiliary workers and employees, taking into account the motivational factors of production, allows to determine the impact of productivity on reserves to reduce labor costs.

It is substantiated that the improved methodical approach to determining the dependence of overhead costs on changes in conditionally variable and conditionally fixed costs, which take into account changes in general workshop staff, production capacity, material costs for repair and maintenance of workshops, allows to identify changes in cost structure, timely adjust production process and improve the management of overhead costs.

We believe that the implementation of the proposed recommendations and improving the cost management of industrial enterprises will help increase the efficiency of all management functions.

The dissertation work is performed in accordance with the research topics of the Faculty of Economics of Zaporizhzhia National University. The main research results were used in practice in the activities of PJSC "Zaporizhabrasiv", JSC "Motor Sich", KP "Ivchenko Progress", PJSC "Turboatom", PJSC "Kryukiv Carriage Plant", JSC "Dnipropetrovsk Switchya", DTEK Trading, National Metallurgical Academy Of Ukraine, National Technical University of Ukraine, "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", and are also significant for the Zaporizhzhia region, which is confirmed by the Zaporizhzhya Chamber of Commerce and Industry.

Keywords: production costs, production cost management, efficiency, cost, cost formation, efficiency, innovative development, labor productivity, general costs.